

Jelen tananyag a Szegedi
Tudományegyetemen készült az Európai
Unió támogatásával. Projekt azonosító:
EFOP-3.4.3-16-2016-00014

PRAGMATIZMUS

Dr. habil. Krémer Sándor

VII. TÉMA (OL-20): ROBERT B. BRANDOM (1950-) A NORMATIVITÁSRÓL

Brandom, gyakran idézett, *Making It Explicit* c. korai könyvében az állítja, hogy az emberek lényegében olyan normatív lények, akik a cselekvés képességével rendelkeznek mind gondolati, mind gyakorlati téren, azaz a világban cselekvő személyként. Egyúttal, állítása szerint, természetünknel fogva diszkurzív lények is vagyunk, azaz normativitásunk következtetésekből artikulálódik, vagyis vélekedéseink és cselekedeteink tekintetében egyformán kérünk és nyújtunk is okokat. Ennek következtében a filozófia feladata az kell legyen, hogy explicitté tegye ezeket a normatív és racionális gyakorlatokat, azokat a gyakorlatokat, amelyek általában és szokványosan csak implicit módon zajlanak le az életünkben.

Peirce és Dewey gondolatait visszhangozva, Brandom tehát **olyan cselekvő személyként lát minket, embereket, akiknek a cselekvéseit kutatási célok és interakciók hajtják és határozzák meg a világban.** A kutatás és a cselekvés sohasem céltalan, vagyis ezeket az akciókat mindenkor a célok valamilyen háttérre vonatkoztatva hajtjuk végre, egyszóval **normatív módon.** Például a Kantra és Hegelre vonatkozó megjegyzéseiben ragaszkodik ahhoz, hogy a filozófia kiindulópontja mindig az ügyes, gyakorlatban cselekvő személyek előfeltételezése.

Brandom állítása szerint, Kant demonstrálta, hogy normatív lények vagyunk, mind gondolati, mind morális téren; Hegel pedig azt demonstrálta, hogy azok a normatív struktúrák, amelyekben létezünk, lényegében társadalmiak. Szerinte, Kant legmélyebb és legeredetibb gondolata arra vonatkozik, hogy ami valójában megkülönbözteti az ítélő és intencionális lények cselekvését a nem okos lények aktivitásaitól, az nem az, hogy előbbiek bizonyos speciális sajátosságokkal rendelkező mentális folyamatokkal bírnak, hanem az, hogy ezek úgy cselekvő személyek és tudói a dolgoknak, hogy egy különleges módon felelősek is értük. **Az ítéletek és a cselekvések teszik a cselekvő személyeket, a dolgok e tudóit hajlamossá arra, hogy normatív módon tekintsenek a világra.**

Ahogy mind Hegel, mind az amerikai pragmatista, George Herbert Mead megfogalmazta, tudatunk a kölcsönös elismerésből keletkezik. Brandom úgy gondolja, Hegel kulcsfontosságú hozzájárulása a megértés interpretációjához, hogy szerinte a kölcsönös elismerés létesíti a normatív státuszokat. Valaki csak akkor lehet felelős valamiért, ha a többiek felelősnek tartják; valaki csak akkor gyakorolhat hatalmat, ha a többiek elismerik a hatalmát. Mead hasonlóképpen érvelt, amikor azt állította, hogy a világ dolgainak tudata megelőzi az öntudat létrejöttét; a tudatos énünk (self) a környezetünkkel való kölcsönhatások következtében jön létre.

Brandom szerint a környezetünkkel és más cselekvő személyekkel kapcsolatos interakcióink során kell felismernünk (mind gondolataink, mind cselekvéseink terén) kötelezettségeinket és jogosultságainkat. Putnam azon híres megjegyzése alapján, miszerint „a jelentések nem a fejben találhatóak,” Brandom azt állítja, hogy a tudatunk nem a két fülünk között létezik, hanem ez a cselekvő személyek között jön létre és létezik. **Ahogy a nyelv is társadalmi, és nem szubjektív, ugyanígy cselekvő személyünk, beleértve a kognitív dimenziót is, szintén társadalmi.**

Azon kiindulópontot alapul véve, hogy normatív módon gondolkodó lények vagyunk, Brandom számára az intencionalitás központi filozófiai kérdés. Szerinte az intencionalitás egy pragmatikusan közvetített szemantikai viszony. Az intencionalitás tehát a fentiek értelmében vett viszony, vagyis nem az adott személy belső viszonya; nem egy személy belső tulajdonsága, hanem **a világhoz kapcsoló viszony, a világgal fenntartott interakció.** Ez a viszony szemantikai, mivel a nyelv és a jelentés azok a fundamentális médiumok, amelyekben létezünk a világban. Ugyanakkor az intencionalitás mint viszony pragmatikusan közvetített is, mivel – mint fentebb szó volt róla – célszerű és normatív, azaz mindig a hasznosság háttérére vonatkoztatva létezik, a világban való jólétünk, a sikeresen cselekvő személyként létünk érdekében.

További olvasmányok:

- Brandom, Robert B., *Making It Explicit: Reasoning, Representing, and Discursive Commitment*. Cambridge, Massachusetts, 1994.
- Wanderer, Jeremy, *Robert Brandom*. Montréal, Canada, 2008.
- Barber, Michael, *The Intentional Spectrum and Intersubjectivity*. Athens: Ohio University Press, 2011.

Ellenőrző kérdések:

1. Miért tekinti Brandom normatív lénynek az embert?
2. Mit jelent Brandom esetében az intencionalitás?